

А. І. Колісніченко
*Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини
Науковий керівник: канд. філол. наук,
доцент Т. О. Піонтковська*

Графічні засоби створення мовної гри в українській та англійській мовах

Гумор є частиною людської культури. Гумор розглядається в широкому сенсі, як сприйняття комічного або реакцію на нього. Дослідники стверджують, що «комічне – це явище, властиве лише людському суспільству, що є особливим видом творчості, пов'язаним як із вербальною, так і невербальною комунікацією» [3: 8]. Саме тому поняття «гумор» дуже широке.

Гумор може виражатися у вербальній та невербальній формах. Вербальними формами гумору є анекдоти, каламбури, дотепи, до невербальних форм можна віднести міміку, жести, розіграші. Справжній гумор, який викликає найяскравішу реакцію є вербальним, адже саме словесне наповнення жарту дає змогу як насолодитися його переосмисленням, так і відчутти подвійність його змісту, тобто мовну гру.

Теоретики гумористичного працюють над проблемою визначення цього поняття вже більше двох тисячоліть, але жодному з дослідників не вдалося знайти повної і вичерпної дефініції. Проте варто відзначити, що кожна з теорій гумористичного, хоч і не може бути прийнята повністю, описує кожен його окрему сторону, і в цілому всі вони створюють досить чітке розуміння сутності гумору. Філософсько-естетичні теорії Платона і Аристотеля, розглядають гумор як категорію, що відображає предмети і явища дійсності, що характеризуються внутрішньою суперечливістю або подвійністю, тобто невідповідністю між тим, чим вони є по суті, і тим, за що себе видають. Ці теорії розроблялися такими дослідниками, як І. Кант, Г. Гегель, А. Шопенгауер, В. Я. Пропп, В. Г. Белінський, М. Г. Чернишевський і ін.

Для створення мовної гри існують певні типи мовних засобів, серед яких: графічні, фонологічні, морфологічні, лексичні та синтаксичні, які, при цьому, пов'язані з вживанням омонімів, багатозначних слів, або ж подібних до них явищ. Крім того ці типи взаємопов'язані, адже важко уявити жарт, що буде суто

графічний чи суто синтаксичний, головне забарвлення гумору мусить бути відображеним кількома засобами серед яких є домінантний.

Теоретичні засади типології засобів створення мовної гри в англійській та українській мовах є подібними, проте в англійському гуморі явище омонімії і полісемії виражене значно сильніше, адже в українській мові кількість мовних багатозначних одиниць менша.

Аналізуючи графічний аспект створення мовної гри, перш за все необхідно зазначити тісний зв'язок усного висловлювання та графічного зображення, пріоритетним із яких буде саме останній. Сприйняття літературних творів, публіцистичних та рекламних текстів відбувається здебільшого через читання, а не за допомогою слуху, а тому їх графічне оформлення є надзвичайно важливим. У цьому випадку значення має не формат книги чи розбірливість шрифту, а взаємодія шрифтів, поділ на абзаци, розміщення стрічок, великі літери, курсив, пунктуаційні знаки, лапки або цифри [1: 274], саме в їхньому сполученні полягає двозначність, яка й створює комічний ефект.

Важливе місце посідає гра з абревіатурами. Зауважимо, що вона теж, на відміну від звичних абревіацій, досить специфічна, оскільки сама абревіатура може бути сформована за посередництвом низки літер, які в рамках одного слова можуть посідати різні позиції. Для цього типу принцип послідовності не є характерним. Здебільшого, його не дотримуються взагалі. Однак, сукупність кількох великих літер на фоні малих дають можливість утворити бажану абревіатуру. Крім того, є також випадки коли літери, які утворюють абревіатуру, розташовані поруч (на початку слова, посередині або в кінці).

Досить часто виникають труднощі зі створенням нових абревіатур, що може сприйматись неоднозначно і комічно. Так в англійській мові молодший член уряду Її Величності (Her Majesty's Government) називається *Parliamentary Undersecretary of State*, скорочення якого є абревіатура *PUSS*. Слово *puss* має значення, що зовсім не асоціюється з серйозною посадою політика, а часто є елементом жарту. В українській мові маємо схожу ситуацію, наприклад, абревіатура ДАІ (Державна Автомобільна Інспекція) в розмовному стилі спілкування жартівливо перефразовується як «дай», що є іронічним натяком на корупційну діяльність окремих представників цієї служби.

Крім того існує проблема зростання кількості омонімічних утворень, що можуть спричинити не лише комічний ефект але й вплинути на загальне сприйняття інформації. Прикладом таких інновацій-аббревіатур можуть слугувати: *МП (мале підприємство)* і *МП (Московський патріархат)*: «Якщо це посереднє, новостворене МП, то не варто ризикувати» («Високий Замок», 20 грудня, 2011 року, с.9); «Гадаю, що заяви УПЦ (МП) стосовно віровідступництва Віктора Ющенка – це чергова провокація Москви проти України» («Експрес», 4 - 11 травня 2012 року, с. 1).

Ще один аспект створення мовної гри – надання вторинного значення аббревіатурам, яке є комічним або, навіть, саркастичним чи іронічним. Наприклад: **BIBLE** – *Basic Instructions Before Leaving Ear* **KISS** – *Keep It Simple, Stupid*; **NAVY** *Never Again Volunteer Yourself*; **ROM** – *Read only memory*; **TOYOTA** - *The one you ought to avoid*; українською маємо такі варіанти: **БМВ** – *будеш мати витрати*, **КВН** – *Канал високої напруги*; **ПРО** – *Проти російська оборона*.

Часто задля досягнення гумористичного ефекту в створенні мовної гри в мові з'являються розшифрування імен або прізвищ відомих людей: **CLINTON** - *Creating Legislation Increasing New Taxation On Nation*; **КУЧМА** – *Конституція Україна Честь Мир Антифашизм*.

Ще один популярний прийом графічного гумору можна назвати прийом графічної контамінації – сполучення в слові двох різних одиниць на основі їхнього структурного, функціонального або асоціативного об'єднання. «Контамінація (англ. contamination, blending; фр. contamination; нім. Kontamination) – взаємодія мовних одиниць, які співвідносяться або в асоціативному або в синтагматичному ряду, що призводить їх до семантичної чи формальної зміни або до утворення нової мовної одиниці [2: 206].

Серед таких випадків зустрічається поєднання елементів кирилиці та латиниці, що створюють певною мірою міжмовну омонімію: «**Fit curves**» (назва фітнес-центру в м. Умань) – переклад із англійської цілком природній та органічний для спортивного клубу, проте більшість українців, знаючи латиницю, а мислячи кирилицею, вбачають інший сенс слова curves, яке має жаргонний зміст та іронічний підтекст.

Необхідно зазначити, що недостатня кількість засобів призводить до проблем сприйняття смислу висловлювання, яке вкладене автором, тому на цьому підґрунті і виникає комічний ефект. Зазначені засоби, насправді, є інструментами створення додаткового змісту висловлювання, сприяють розвитку розмовного напрямку мови, здійснюють завдання збагачення мови новими значеннями, що можуть нести забарвлення гумору. Кількість прийомів створення двозначності в українській та англійській мовах є досить великою на всіх рівнях мови, проте кожна із зазначених мов має певну пріоритетність на певних рівнях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Арнольд И.В. Лексикология современного английского языка / И. В. Арнольд. – М.: Высш. шк., 1973. – 303 с.
2. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов / О. С. Ахманова. – М.: Советская энциклопедия, 1969. – 608 с.
3. Дмитриев А.В. Социология юмора: очерки / А. В. Дмитриев. – М.: РАН, 1996. – 214 с